

Jana Marie Havigerová. *Pět pohledů na nadání.*

Praha: Grada, 2011, 144 s.

Útlá knížka přináší velmi potřebné informace a náměty k zamyšlení všem, kdo chtějí porozumět nadaným dětem a k jejich výchově a vzdělávání přistupovat zodpovědně i s citem.

Nadání je téma, které nechává málokoho lhostejným. Postoj k němu se mění podle „implicitní teorie“ těch, kteří mají aktuálně vliv na řízení společnosti. Nadané děti ale existují a jejich vývoj má své zákonitosti, bez ohledu na systém, ve kterém se právě nacházejí. Nejsou jen „třešničkou na dortu“, pouhými 2 – 3 % populace. Kdyby měly všechny děti potřebné podmínky ke svému rozvoji, dokázalo by 20 – 25 % z nich vyniknout v nějaké hodnotné oblasti lidské činnosti. Pomoci nadaným realizovat jejich intelektový potenciál je v zájmu nás všech. Svět, plný závažných problémů, nadané k jejich řešení rozhodně potřebuje.

Text publikace „Pět pohledů na nadání“ je psán srozumitelně, tak, aby byl přístupný širokému spektru čtenářů. V době, kdy se ve školství řeší otázky integrace a inkluze bez dostatečné přípravy učitelů (i psychologů) pro práci s touto skupinou „žáků se speciálními vzdělávacími potřebami“, jim tato knížka může být užitečnou pomocnicí, která je i svým rozsahem ohleduplná ke čtenářům. Zajímavý text, plný příkladů ze života, upozorňuje na přednosti i slabiny současné školské praxe ve vztahu ke vzdělávání nadaných. Seznamuje s obvyklými mýty, kterými jsou výchova a vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných dětí ovlivněny, varuje před oblíbenými omyly a navrhuje vhodné přístupy.

„Pět pohledů“ je rozsah snadno zapamatovatelný. Každému je věnována jedna kapitola. První, „Nadání z pohledu teorie“, se zabývá teoriemi a definicemi nadání. Srozumitelnou formou představuje některé z nich a jejich důsledky pro školní praxi. Druhá kapitola „Nadání a pohled z nitra lbi“ se věnuje vztahu mezi nadáním a mozkiem. Zmiňuje i důležitost denního snění a spánku. Třetí kapitola „Nadání z pohledu rodu“ pojednává o rozdílech v myšlení chlapců a dívek, včetně odlišností jejich mozků. Mimo jiné varuje před stereotypy v obvyklých přístupech k chlapcům a dívkám a rozebírá klady i zápory jejich společného či odděleného vzdělávání. Čtvrtá kapitola „Nadání z pohledu vzdělavatele“ seznamuje s mýty a předsudky o nadaných a s těmi typy inteligence, „které mají nejtěsnější vazbu s obecně rozumovým nadáním a se školní úspěšností“ (str. 100). Poslední kapitola „Nadání z pohledu souputníka“ představuje Deklaraci práv nadaného dítěte ve vzdělávání, pro jejich rodiče a učitele pak principy práce s nadanými a charakteristiky škol, vhodných pro nadané děti. Na závěr zmiňuje „doporučené“ postupy a metody, které vzápětí uvádí na pravou míru.

Mnohá z uvedených doporučení lze využít pro práci s celým spektrem populace. Je ale třeba upozornit na častý, byť nejspíš dobře míněný omyl, který se vyskytuje v textech, týkajících se nadaných, zejména v souvislosti s již zmíněnou integrací a inkluzí. Výroky jako „každý je na něco nadaný“ – nebo zde (str. 32): „Každé dítě je v nějaké oblasti potenciálně nadané. Na nás je, abychom nadání objevili a podnítili jeho rozvoj.“ jsou zavádějící a v mnoha vychovatelích a učitelích mohou vzbuzovat pocity vlastní neschopnosti či viny. Blíže pravdě bude patrně výrok vyjadřující spíše pravděpodobnost než jistotu. Tedy: „každé dítě **může** být na něco nadané (ale nemusí)“.

Své o tom jistě vědí mnozí psychologové s delší praxí. Jsou případy, kdy je velmi těžké potenciální nadání (a to i ve smyslu alespoň nějaká schopnost, nikoli mimořádné nadání) objevit. Pokud by bylo prokázáno, že „každý je na něco nadaný“, byl by takový počin hoděn Nobelovy ceny. Takový objev by jistě udělal radost nejen mně a nejspíš by vešel ve všeobecnou známost.

Na druhou stranu ze životopisů i z vlastní praxe známe mnoho případů chybných předpovědí či diagnostiky jedinců, kteří „dokázali nemožné“, vzdor těžkému handicapu. Autorka je zmiňuje rovněž na str. 32, jako ilustraci výše uvedeného výroku. Předpokládám, že šlo o osoby dva- či vícekrát „výjimečné“. Jejich nadání bylo skryto za handicapem, a buď bylo těžké je rozeznat, nebo to neuměli ti, kdo se k jejich budoucnosti vyjadřovali a měli o ní i rozhodovat. Mýlit se mohou i špičkoví odborníci, vyjadřují-li se k tématům, se kterými nemají dost zkušeností. I pro ně by bylo užitečné se s touto knížkou seznámit.

Psycholožka Jana Marie Havigerová je autorka s širokým přehledem v zahraniční odborné literatuře, schopná vidění a myšlení v souvislostech. Vyhledává potřebné informace v původních textech a nachází originální myšlenky. Neopisuje stokrát citované úryvky ze stěžejních děl významných zahraničních odborníků. Pokud je použije, přidá obvykle své vidění souvislostí a komentáře – opět odborně na vysoké úrovni. Zdánlivě známá a už vícekrát opakovaná témata podává v souvislostech, které umožňují podívat se na problematiku z více úhlů pohledu a díky tomu jim lépe porozumět. Upozorňuje na rizika nedostatečného porozumění nadaným. Nadání má „zažité“ – ví, o čem mluví a sama vykazuje řadu charakteristik nadaných. Pokud má čtenář jinou zkušenost, autorka má zájem se nad ní zamyslet a v opodstatněném případě rozšířit své pojetí pohledu na dané téma.

Má-li čtenář zájem dovědět se více, má možnost nahlédnout do zdrojů, které najde v seznamu literatury. Velmi příjemné je, že knížka má věcný rejstřík, takže zájemce může rychle najít informace k tématům, která ho nejvíce zajímají.

Knížku mohu doporučit jak těm, kdo se s problematikou teprve seznamují, tak těm pokročilejším. Věřím, že přispěje k porozumění nadaným i tím i ke zlepšení postojů společnosti k této málo známé, ale nezanedbatelné menšině.

PhDr. Eva Vondráková,
předsedkyně Společnosti pro talent a nadání – STaN
www.talent-nadani.cz
kontakt: vondrakova@gmail.com